

ESIMENE MAAILMASÕDA JA SELLE PÄRAND VASTUSED

AJALOO OLÜMPIAAD
TALLINNA KOOLIVOOR
GÜMNAASIUM
16. jaanuar 2018

***NB! Esitatud on eeldatavad vastused. Hinnatakse täispunktidega!!!
Avatud vastustega küsimuste puhul lähtuda õpilase loogikast.***

I osa. MAAILM ESIMESE MAAILMASÕJA EEL

23 punkti /

1. Pingete kujunemine esimese maailmasõja eel.

2 p / ____

1.1. Üks tuntud Euroopa riigimees oli juba 19. sajandi lõpul ennustanud, et järgmine sõda Euroopa suurriikide vahel puhkeb “mõnest neetud lollusest Balkanil.” Kes nii ütles? 1 p

Saksa riigikantsler Otto von **Bismarck**

(piisab perekonnanimest, punkti ei saa valesti kirjutatud nime eest!) (8_II_Avita_2013 / lk 107)

1.2. Mis nime pälvis Balkani poolsaar 20. sajandi algul sealsete poliitiliste pingete tõttu? 1 p

Balkani püssirohukelder / püssirohutünn (ka Euroopa pehme kõhualune) (8_II_Avita_2013 / lk 107)

2. Pingete kuhjumine esimese maailmasõja eel.

7 p / ____

2.1. Mis sündmust on pildil kujutatud? 1 p

Sarajevo atentaat

2.2. Märkige sündmuse toimumise täpne toimumisaeg? (kuupäev, aasta) 1 p

28. juuni 1914. a

2.3. Kuidas on see sündmus seotud esimese maailmasõja vallapästmisega? 1 p

Esimese maailmasõja ajend; sündmus, mille tulemusel pingestusid suhted veelgi ja Austria-Ungari kuulutas Serbiale sõja

2.4. Kirjutage pildil ringiga tähistatud isikute nimed. 2 p

1) Austria-Ungari troonipärija ertshertsog **Franz Ferdinand**

2) atentaadi toimepanija Serbia terroristliku salaorganisatsiooni liige **Gavrilo Princip**

NB! Nimde õigekiri! Punkti saab vaid õigesti kirjutatud nime eest!

(8_II_Avita_2013 / lk 106; LA_Argo_2000 / lk 24; LA_I_2006 / lk 37; LA_I_2014 / lk 36)

2.5. Millal ja mis sündmusega (kuupäev, aasta) algas esimene maailmasõda? 2 p

28. juuli 1914, Austria-Ungari kuulutas sõja Serbiale

2. Euroopa esimeses maailmasõjas. Vastake kaardi põhjal.

9 p / ____

(EA_Atlas_Avita / lk 97; Regio_Atlas / lk 75; LA I_Maurus_2016 / lk 79; LA_I_Avita_2014 / lk 41; Fjodorov I_Avita_2002 / lk 57)

2.1. Antandi Euroopa liitlased esimeses maailmasõjas. Nimetage tabelis numbriga märgitud riik. 3 p

Riik	Nr kaardil
Portugal	13
Rumeenia	2
Belgia	14

2.2. Nimetage keskriikide bloki riigid esimeses maailmasõjas, lisage nende number kaardil. 4 p

Riik	Nr kaardil
Saksamaa	20
Austria-Ungari	3
Bulgaaria	5
Türgi	4

Vabas järjekorras!

2.3. Nimetage omal valikul kaardilt kaks esimeses maailmasõjas neutraalseks jäänud Euroopa riiki, lisage nende number kaardil. 2 p

Riik	Nr kaardil
Rootsi	17
Norra	18
Taani	16
Holland	15
Šveits	10
Hispaania	12
Luksemburg	Pole kaardil nr!
Albaania¹	8

2. Vastuolud Euroopa riikide vahel esimese maailmasõja eel.

5 p / ____

3.1. Sõnastage riikide peamine territoriaalne vastuolu (piirkond). 4 p

- 1) Saksamaa ja Suurbritannia **ülemvõim Euroopas / ülemvõim maailmas / ülemvõim maailmamerel / asumaade küsimus**
- 2) Venemaa ja Austria-Ungari **ülemvõim Balkani poolsaarel / saada kontroll Bosporusse väina ja Dardanellide üle**
- 3) Prantsusmaa ja Saksamaa **Elsass-Lotring (Alsace-Lorraine) / ülemvõim Euroopas**
- 4) Austria-Ungari ja Serbia **ülemvõim Balkani poolsaarel / Serbia panslavism – lõunaslaavi rahvastega asustatud alade oma kontrolli alla saamine vms**

3.2. Mis riigi sõjaplaani tunneme Schliffeni plaani nime all? 1 p

Saksamaa / Saksa keisririik

¹ 2016. a Lähiajalugu I (Maurus) märgib Albaania Antandi riikide blokki.

4. Sõja laienemine.

1 p / ____

1914. aasta 23. augustil laienes esimene maailmasõda ka Vaikse ookeani basseini. Mis riik ja kellele sõja kuulutas? (Fjodorov_I_Avita_2002 / lk 54)

Jaapan kuulutas sõja Saksamaale (ja asus sõtta Antandi poolel)

II osa. ESIMENE MAAILMASÕDA

25 punkti /

1. Esimese maailmasõja lahingud ja muud sündmused.

12 p / ____

1.1. Grupeerige esimese maailmasõja sündmused toimumise aasta järgi. Märkige sündmus numbri abil tabeli õigesse lahtrisse. 6 p

12 õiget – 6 p, 10-11 õiget – 5 p, 8-9 õiget – 4 p, 6-7 õiget – 3 p, 4-5 õiget – 2 p, 2-3 õiget – 1p

1914	1915	1916	1917	1918
5, 8,	3, 4,	10, 11, 12	1, 7, 9,	2, 6,

1. Ameerika Ühendriikide sõttaastumine
2. Wilsoni 14 punkti
3. Bulgaaria sõttaastumine
4. Itaalia sõttaastumise
5. Marne'i lahing
6. Novembrirevolutsioon Saksamaal
7. piiramatu allveesõja väljakuulutamise Saksamaa poolt
8. piirilahing Prantsusmaal
9. Saksa väed vallutasid Eesti saared
10. Skagerraki / Jüüti merelahing
11. Somme'i lahing
12. Verduni lahing

1.2. Suurbritannia poliitik W. Churchill pidas üht eelpool nimetatud lahingut põhjuseks, mis Saksamaa kaotas sõja. Ta märkis: “*Pooled /.../ all asjatult kulutatud jõust ja neljandikust ohvritest oleks piisanud, et ületada raskused, mis olid tekkinud nisu ja maavarade poolest rikaste Ukraina osade vallutamisel.*“

Mis lahingut W. Churchill silmas pidas? (LA_I_Maurus_2016 / lk 87) 1 p

Verduni lahing

1.3. Mis lahing oli esimese maailmasõja inimkaotusterohkeim? (LA_I_Maurus_2016 / lk 87) 1 p

Somme'i lahing

1.4. Nimetage üks põhjus, miks Ameerika Ühendriigid loobusid isolatsionalismipoliitikast ja astusid sõtta Antandi riikide poolel. (LA_I_Maurus_2016 / lk 77, 91-92) 1 p

- tsiviillaeva Lusitania uputamine (1915) ja ...
- ... **piiramatu allveesõja väljakuulutamise** (1. veebr 1917) **Saksamaa poolt**
- **nn Zimmermanni telegramm Saksamaalt Mehhikole – Saksamaa lubas Mehhikot toetada 1848. a kaotatud alade tagasisaamisel** (California, Nevada, Arizona, New-Mexico ja Utah' osariigid)
- **Veebruarirevolutsioon Venemaal, kartus, et idarinde langeb kokku;** vm

1.5. Mis **territooriume** või **mõjusfääre** lubati salalepingu alusel Itaaliale sõttaastumise eest Antandi poolel?

Nimetage üks. (LA_I_Maurus_2016 / lk 84) 1 p

- **Lõuna-Tirooli ja Trieste piirkond,**
- **Albaania arvamine Itaalia mõjusfääri,**
- **tunnustati Itaalia koloniaalhuvisid Liibüas ja Eritreas**

1.6. Pärast Itaalia sõttaastumist pidi Austria-Ungari hakkama sõdima kolmel rindel. Nimetage riigid, kelle vastu tuli Itaalia lisaks Austria-Ungarile sõdida. (LA_I_Maurus_2016 / lk 84; LA_I_Avita_2014 / lk 4) 2 p

- **Serbia** (kagus)
- **Venemaa** (idas)

2. Sõjatehnika areng ja uuendused esimeses maailmasõjas.

13 p / ____

2.1. Uus sõjamasin lahinguväljal.

1) Nimetage, mis riigi ja mis sõjamasin on pildil. (LA_I_Avita_2014 / lk 48) 1 p

Suurbritannia tank / Briti tank Mark I

2) Mis lahingus kasutati seda sõjamasinat esmakordselt? 1 p

Somme'i lahing (15. sept 1916, britid)

3) Mis eesmärgid ning eeliseid lahinguväljal peeti silmas selle sõjamasina väljatöötamisel silmas? Nimetage kolm. (LA_I_Avita_2014 / lk 42, 48) 3 p

- **murda läbi vastase katkematust kaitseliinist ja okastraattõkkest / murda positsioonisõda**
- **tank suudab liikuda teedeta maastikul**
- **tugev soomus, tanki varjus saab jalavägi rünnakule minna**
- **saab liikuda vastase positsioonidele lähedale liikuda ja anda sihtmärgile tule lühikese maa tagant; tankid surusid maha kuulipildujapesi**
- **külvasid paanikat**

2.2. Keemiarelva kasutamine lahinguväljal.

(LA_I_Avita_2014 / lk 41; LA_I_Maurus_2016 / lk 74)

1) Kes ja mis lahingus kasutas esmakordselt mürkgaase? 2 p

sakslased Ypres'i lahingus (22. aprillil 1915)

2) Mis oli mürkgaaside kasutuselevõtmise eesmärk? 1 p

murda läbi vastase kaitsest ja murda positsioonisõda, puhastada vastase kaevikud vm

3) Mürkgaaside kasutamine eesmärgi saavutamiseks ei olnud lõppkokkuvõttes eriti tõhus ja otstarbekas. Miks? Esitage kaks põhjendust. 2 p

- **kasutusele võeti mürkgaasid**
- **tuule pöördudes võis gaasipilv suunduda mujale, ka oma positsioonide suunas**

2.3. Muud uuendused sõjapidamises. (LA_I_Maurus_2016 / lk 74) 3 p

Õhusõidukite kasutamine sõjategevuses muutis sõja kolmemõõtmeliseks. Mis eesmärgil kasutati sõjategevuses õhusõidukeid – tsepeliine ja lennukeid? Nimetage kolm.

- **vastase tagala pommitamine** (nt 1. õhurünnak 1914. a augustis Liège linnas Belgias - Saksa tsepeliin)
- **sõjas pommituslendudeks**
- **luurelennud vastase positsioonide kohal ja tule juhtimine**
- **õhulahingute pidamiseks, et tagada pommilennukite sihtkohta jõudmine**

III osa. SÕJA LÕPP JA RAHULEPINGUD

31 punkti /

1. Mis rahvusvahelisest lepingust pärinevad järgmised punktid? Dateerige leping. 4 p / ___

(8_Uusaeg_II_Avita_2013 / lk 112)

- 1.1. Rahvusvaheline leping **Compiegne'i** vaerahuleping 1 p
- 1.2. Allakirjutamise aeg (kuupäev, aasta) **11. november 1918. a** 1 p
- 1.3. Kes (pildil tähistatud ringiga) dikteeris /luges ette kaotanud riigi esindusele lepingu tingimused?
(sõjaväeline ametikoht ja nimi) 2 p (LA_I_Maurus_2016 / lk 111)
Liitlasvägede ehk Antandi (kõrgeim) **ülemjuhataja Ferdinand Foch**
(ülemjuhataja alates 1918. a kevadest; marssal, hiljem generalissimus)

2. Nimetage, mis järjekorras väljusid esimesest maailmasõjast Saksamaa ja tema liitlased. 1 p / ___

Õiged riigid ja õige järjekord – kokku 1 punkt. (LA_I_Avita_2006 / lk 61-62;

LA_I_Maurus_2016 / lk 113)

Jrk	Riik	
1	Bulgaaria	(30. sept 1918)
2	Türgi	(30. okt 1918)
3	Austria-Ungari	(3. nov 1918)
4	Saksamaa	(11. nov 1918)

3. Pariisi rahukonverents. 15 p / ___

- 1.1. Millal toimus Pariis rahukonverents? Lisa aastad. 1 p
1919 – 1920 / 18. jaan 1919 – 21. jaan 1920
- 1.2. Kes olid peamised otsustajad Pariis rahukonverentsil? Nimetage isikud (pildil vasakult paremale), ametikoht ja riik, mida nad esindasid. 3 p (9_LA_I_Avita_2015 / lk 11)
- 1) **Suurbritannia peaminister David Lloyd George**
 - 2) **Prantsusmaa peaminister Georges Clemenceau**
 - 3) **Ameerika Ühendriikide president Woodrow Wilson**

NB! Nimede õigekiri! Valesti kirjutatud nime korral punkti ei anta.

- 1.3. Märkige, kas väide on õige (+) või väär (-). 3 p 7-6 õiget – 3 p, 4-5 õiget – 2 p, 2-3 õiget – 1p
- + Versailles'i rahuleping oli ainus, mis sõlmiti Pariisi rahukonverentsi ajal, ülejäänud lepingud sõlmiti pärast konverentsi lõppu. (**õige**)
 - Pariisi rahukonverentsil tunnustati Balti riike *de jure*. (**vale**)
 - Wilsoni 14 punktis oli enesemääramisõigus lubatud tagada kõigile iseseisvuse väljakuulutanud riikidele. (**vale**)
 - + Rahvasteliidu põhikiri oli kõikide Keskriikidega sõlmitud rahulepingute koostisosa. (**õige**)
 - Pariisi rahukonverentsist võttis osa üle 60 riigi. (**vale**)
 - + Versailles'i rahuleping sõlmiti Sarajevo atentaadi 5. aastapäeval. (**õige**)
 - Pärast esimest maailma hakati karistama sõjakuritegusid toimepannud isikuid. (**vale**)

1.4. Esimese maailmasõja järel sõlmisid Pariisi rahukonverentsi otsuste tulemusena sõja võitnud Antandi riigid rahulepingud kaotanud Keskriikide blokiga. Nimetage, mis riigiga sõlmiti järgmised rahulepingud. (Fjodorov_I_Avita_2002 / lk 88-91; LA_I_Maurus_2016 / lk 121-122) 4 p

1) Versailles'rahuleping	Prantsusmaa
2) Trianoni rahuleping	Ungari
3) Saint-Germaini rahuleping	Austria
4) Neuilly-sur-Seine'i rahuleping	Bulgaaria
5) Sévres'i rahuleping	Türgiga

Milliste konkreetsete piirkondade järgi said need rahulepingud nime? 1 p

Pariisi eeslinnade järgi, kus need alla kirjutati (LA_I_Maurus_2016 / lk 120)

1.5. Türgi rahvuslaste parlament ei ratifitseerinud Osmanite impeeriumi poolt 1920. aastal sõlmitud Sévres'i rahulepingut Antandiga. 1923. aastal olid Antandi riigid sunnitud sõlmima Türgiga uue rahulepingu.

1) Mis nime all tunneme seda lepingut? (*allakirjutamise koht*) (LA_I_Maurus_2016 /lk 122-123) 1 p

Lausanne'i leping

2) Mis oli nende lepingute peamine sisuline erinevus Türgi riigi jaoks? (LA_I_Maurus_2016 /lk 122-123; LA_I_Avita_2006 / lk 63) 1 p

Sévres'i lepinguga kärbiti Türgi territooriume tunduvalt rohkem, Lausanne'i lepinguga paika pandud piirides on Türgi tänini.

1.6. Mis riigiga sõlmitud rahulepingu sisu on iseloomustatud? 1 p (9_I_Avita_2015/ lk 15)

Ungari

2. **Brest-Litovski rahu.** (LA_I_Avita_2014 / lk 58; LA_I_Maurus_2016 / lk 117) 3 p / ____

2.1. Millal sõlmiti (kuupäev, aasta)? 1 p

3. märts 1918. a

2.2. Nimetage riigid, kellega sõlmis Nõukogude Venemaa Bresti rahulepingu? 1 p

Saksamaa, Austria-Ungari, Bulgaaria ja Türgi; Saksamaa ja tema liitlased

2.3. Kuidas Brestis sõlmitud kokkulepped puudutasid Eestit? 1 p

Nõukogude Venemaa loobus ülemvõimust Liivi- ja Eestimaal; Eesti alad loovutati Nõukogude Venemaa poolt Saksamaale; Eesti aladel kinnistus Saksa okupatsioon

3. **Venemaa ja esimene maailmasõda.** 7 p/ ____

3.1. Dateerige (*kuupäev, aasta; vana või uue kalendri järgi*) 3 p

(LA_I_Maurus_2016/ lk 94-98, 124-131)

1) veebruarirevolutsiooni algus	23. veebruar 1917 (vkj) / 8. märts 1917 (ukj)
2) Nikolai II troonist loobumine	3. märts 1917 (vkj) / 15. märts 1917 (ukj)
3) oktoobripöörde algus Petrogradis	25. oktoober 1917 (vkj) / 7. nov 1917 (ukj)

3.2. Nimetage. 4 p

- 1) mis sidus neid mehi: A. Koltšak, A. Denikin, N. Judenitš **valgekaartlikud ohvitserid, kes sõdisid Nõukogude võimu kukutamise nimel Nõukogude Punaarmee vastu Vene kodusõjas; valgekaartlaste juhid Vene kodusõjas**
- 2) nõukogude valitsuse nimetus **rahvakomissaride nõukogu**
- 3) nn kontrrevolutsiooni vastu võitlemiseks moodustatud Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon **Tšekaa / ka - Vetšekaa**
- 4) kodusõja-aegne majanduspoliitika Nõukogude Venemaal **sõjakommunismipoliitika**

IV osa. ESIMENE MAAILMASÕDA MÕJU JA TAGAJÄRJED

21 punkti /

1. Iseseisvate rahvusriikide tekkimine.

12 p/ ____

1.1. Märkige tabelisse esimese maailmasõja mõjul iseseisvunud riik ja selle number kaardil. Tehke valik, kas need riigid iseseisvusid **Venemaa** või **Austria-Ungari** impeeriumi lagunemisel. 8 p

Punkti annab õige rida. (EA_Atlas_Avita_2006 / lk 100; LA_I_Avita_2014 / lk 65)

Riik	Nr kaardil	Iseseisvus Venemaast (tähistata ristiga)	Iseseisvus Austria-Ungarist (tähistata ristiga)
Tšehhoslovakkia	6		+
Soome	7	+	
Poola	9	+	
Austria	14		+
Ungari	15		+
Eesti	16	+	
Leedu	17	+	
Läti	18	+	

1.2. Mis piirkond kaardil on tähistatud **A**-ga? 1 p

Poola koridor; ala Preisimaast, mis Versailles'i rahulepinguga eraldati Saksamaalt Poolale, et tagada juurdepääs Läänemerele

Nimetage kaks riiki, mis kuulutasid samuti välja iseseisvuse, kuid ei suutnud seda kaitsta. 2 p

(LA_I_Maurus_2016/lk 117; LA_I_Avita_2014/ lk 66-67)

- **Valgevene**
- **Ukraina**
- **Gruusia**
- **Aserbaidžaan**
- **Armeenia**
- *Kesk-Aasia piirkonnad*

1.3. Kes juhtis Soome relvavõitlust iseseisvumise eest? (*perekonnanimi*)

1 p

Mannerheim

2. Olud esimese maailmasõja lõpul.

2 p / ____

(LA_I_Avita_2014 / lk 59)

Nimetage epideemiad, mida pidas silmas teksti autor N. Ferguson.

- 1) hispaania **gripp**
- 2) **enamlus** (kommunism, selle levik)

3. Inimkaotused esimeses maailmasõjas. 1 p / ____

3.1. Järjestage riigid otseste inimkaotuste alusel (lahingus langenud, haavadesse surnud, teadmata kadunud) alustades suurimate kaotustega riigist. *Kõik õiged – 1 p*

(8_Uusaeg_II_Avita / lk 114; LA_I_Avita_2006 / lk 65; LA_I_Avita_2014 / lk 65)

6	Ameerika Ühendriigid
3	Prantsusmaa
2	Saksamaa
1	Venemaa
5	Itaalia
4	Suurbritannia

4. Inimsusevastased ja sõjakuriteod esimeses maailmasõjas. (LA_I_Avita_2014 / lk 52-55) 3 p / ____

4.1. Mis riigi sõjaväeüksused osalesid esimeses maailmasõjas kõige aktiivsemalt juutide vastu suunatud pogrommides? 1 p

Venemaa

4.2. Mis rahvuse vastu oli esimese maailmasõja päevil suunatud suurim massikuritegu (hukkunute arvu hinnatakse 600 000 kuni 1,5 miljonini)? Mis riik pani toime selle genotsiidi? 2 p

Rahvus **armeenlased** Riik **Türgi**

5. Esimese maailmasõda ja selle mõjude kajastamine kirjanduses. Märkige autor ja teos. 3 p / ____

(LA_I_Avita_2014 / lk 50-51)

“Mälestus ei virgu enam meis – me oleme surnud. Ja isegi siis, kui meile tagastatakse meie nooruse maailm, ei oskaks me temaga peaaegu et mitte kui midagi peale hakata. /.../ Me pole enam muretud – oleme kohutavalt ükskõiksed. Oleme nagu hüljatud lapsed ja elutargad nagu vanad inimesed: oleme julmad ja kurvad ja pealiskaudsed – ma usun, et oleme kadunud.”

5.1. Autor **E.M. Remarque**

Teos **Läänerindel muutuseta**

5.2. Kuidas nimetatakse esimese maailmasõjas osalenud ja sellest osavõtmise tulemusena invaliidistunud või vaimselt ning moraalselt muserdatud noort põlvkonda?

kadunud sugupõlv / kadunud põlvkond (*lost generation*)

Kasutatud kirjandus. Kasutatud lühendid

- (9_I_Avita_2015/ lk ...) Lähiajalugu. Ajalooõpik 9. klassile. I osa. Einar Värä, Ago Pajur, Tõnu Tannberg. Avita 2015.
- (LA_I_Maurus_2016/ lk...) Lähiajalugu I. Gümnaasiumiõpik. Toomas Hiio, Karin Lippus. Maurus, 2016.
- (LA_I_Avita_2014/ lk...) Lähiajalugu I. Õpik gümnaasiumile. Mart Laar ja Lauri Vahtre. Avita, 2014.
- (LA_I_Avita_2006/ lk...) Lähiajalugu I gümnaasiumile. M. Laar, L. Vahtre. Avita, 2006-2007.
- (Fjodorov I_2002/ lk...) XX sajandi ajalugu. Õpik gümnaasiumile. I osa: 1900-1939. Andrei Fjodorov. Avita, 2002.
- (EA_Atlas_Avita/ lk ...) Eesti ajaloo atlas, Avita, 2006.
- (Regio_Atlas/ lk ...) Ajaloo atlas gümnaasiumile. Regio, 2000.
- (8_II_Avita_2013/ lk ...) Uusaeg, II osa (8. klassile). Marten Seppel, Ago Pajur. Avita, 2013.
- (LA_Argo_2000/ lk...) Lähiajalugu. Õpik XII klassile. Andres Adamson, Jüri Ant, Marko Mihkelson, Sulev Valdmaa, Einar Värä. Argo, 2000.